

*Pramek w Ostrogu. Mieszkanie nigdyjs' Piarat
Ostroqskich.*

Druku Schafner

iednak prywatną urazę poświęcił dobru publicznemu, ale rad iego zdrowych słuchać niechciano. Xiążę Dominik Ostrogski, iak mówi Grądzki, mając wielu poddanych swoich pod znakami kozaków, żalował krwawéy bitwy staczać, i był zdania tego, aby przez układy z kozakami wojnę zakończyć; Chmielnicki żartował sobie powtarzając: iż kiedy Polakom pierzyna, łacina, i dziecina przywodzi, woyna im niepóydzie pomyślnie. Skutek to zjścił, zaledwo albowiem dnia 23 Września 1648 roku 6,000 Tatarów przed obozem Polskim pokazało się, naypierwsi wodzowie a potym całe woysko zostawuiąc bogaty łup dla Kozaków pierzchnęło. Chmielnicki zagony swe pod Lwów, Zamość, aż do Wisły niszcząc wszystko paląc i wycinając rozpuścił. Jak potym Polacy hańby téy zemścili się pod Beresztekiem w mieyscu swém czytelnikowie się.

Ostrog, miasto warowne z zamkiem dzielnicą niegdyś Xiążąt Ruskich, którzy od tego miasta imie Xiążąt Ostrogskich wzięli, Gwagnin wywodzi pochodzenie onych od Romana Xiążęcia zbitego w pamiętnéy bitwie pod Zawichostem. Niesiecki mówi iż Daniel Wasilewicz synowiec Daniela Króla Halickiego, pierwszy się Xiążęciem na Ostrogu pisać zaczął. Obszerność tego Xięstwa zamykała Zaslaw, Dubno, i inne wielkie na Wołyniu rozległości.

Wsławił się wielkimi bohatyrskimi dziełami, na początku wieku XVI Konstanty Xiążę Ostrogski, 33 wstępnych bitw wygrał, iak mówi Niesiecki, a przywodząc Litewskim zastępom nad rzeką Kropiną w Mścisławskim przeciw Rossyi i 1512 roku pod Wiśniowcem przeciw Tatarom, nieśmiertelną sławą okrył się, zostawił dwóch synów Eliasza i Konstantyna. Eliasz z Beatą Kościelecką miał tylko iedną córkę Helżkę czyli raczey Elżbietę z nieszczęśc swych i przygód w dzieiach naszych sławną (7).

- (7) Eliasz a w dzieiach Gornickiego nazywany Ilia Xiążę na Ostrogu Ostrogski pojął za małżonkę w roku 1539 Beatę Kościelecką która na dworze Królowey Bony była chowana z taką troskliwością, mówi tenże Gornicki, iakby należała do Królewskiego rodu. Matka iey Katarzyna z Szląska podług tegoż świadectwa była faworytą Zygmunta I. z którą miał syna Janusza; ten nosii tytuł Xiążęcia, a oddany stanowi duchownemu wprzód Biskupem Wileńskim a potym Poznanskim został. Tę Katarzynę wydał Król za Kościeleckiego Podskarbiego Wielkiego Koronnego, człowieka z szczególnych talentów i biegłości w ekonomice wielce od dzieiopisów ówczasowych sławionego: iemu albowiem i Krzysztofowi Szydłowieckiemu winien był Zygmunt I iż zastawszy Jana Alberta i Alexandra rozrzutnością skarb wyniszczony, mądrém rozporządzeniem i rostopną oszczędnością, przyszedł do wielkich dostatkow, za pomocą których w początkach

Konstantyna dostatkí opisał Niesiecki, miał Xiążę ten intraty rocznéy milion dwakroć sto tysięcy, co ewaluiąc podług tabelli Cza-

---

zaraz panowania pomyslnego urzãdzenia kraiu mógł położyć pierwsze zasady, Eliasza czyli Iliã o którym na początku zaczęliśmy mówić, Xiąże Ostrogski zostawił córkę jednę z wzmienioną Beatą Kościelecką splotzoną Elzbieta, czyli w dzieiach Gornickiego nazywaną Helską téy rozmaite życia przygody godne są w potomnéy pamięci zapisania. Po śmierci Ilii Xiążęcia pozostała córka iego w opiece Zygmunta Augusta Króla, o której rękę ubiegało się wielu panów Litewskich i Koronnych. Dymitr Xiążę Sanguszko niemogąc uzyskać dozwolenia od Matki, w towarzystwie Wasila Xiążęcia Ostrogskiego zbrojno przybył do zamku Ostrogskiego, i ten mocą opanowawszy pomimo złorzeczenia matki ślub wziął z córką, z którą unikając gniewu Królewskiego do Czech uniósł się. Wytoczyła się skarga przed sąd Królewski na obżalowanie matki Xiążnéy Ostrogskiéy w Knyszynie, mówił przed Królem Czarnkowski od Xiążnéy, bronił niestawiajacego Xiążęcia Dymitra Sanguszkę Odachowski szlachcic Litewski. Mowy te obiedwie iako wzór wymowy Polskiéy czytać można w dzieiach Gornickiego. Stańał nakoniec dekret na Xiążęcia Dymitra wyimuiący go z pod opieki prawa i ogłaszaiący wywołanym na zawsze z kraiów, po ogłoszeniu którego Marcin Zborowski Kasztelan Kaliski doścignął Xiążęcia Sanguszkę z nową zaślubioną małżonką w Jaromirzu miasteczku w Czechach; tam gdy pierwszy odebrać uwiezioną Xiążnę, drugi bronić małżonki usiluią, ostatni przyplacił

ckiego na dzisiejszą monetę przeszło dziesięć milionów czyni. Marszałkował u niego zwykle ieden z Woiewodów któremu 70

życiem, gdzie dotąd nadgrobek zdarzenie to zaświadcza w następujących słowach: „*Hoc loco conditur corpus clari Lithvanae Ducis Demetrii Sanguszko ex magnifica familia Olgardi nati Capinanei Circassiensis et Canioviensis, quem Martinus Zborowski trucidavit Anno 1554. Vid. Paprocki fol. 297.* Zborowski odebraną Xiężnę odwiózł matce, która i z córką odtąd naywięcący, obawiając się podobnych wypadków przy Królowey Bonie bawiła: aż Łukasz Górka Pan możny z Wielkiej-Polski uprosił u Króla, iżby mu Helszka Xiężna w małżeństwo oddaną była sprzeciwiała się postanowieniu Królewskiemu Xiężna matka, tak iż znowuż sposobu dla doprowadzenia do skutku tego małżeństwa szukać musiano. Nayważniejszą wymówką było Xiężnéy iż Statut Litewski którym się rządził Wołyń na żeniących się Polaków w Litwie ten kładł warunek, iż wzięte po żonie imiona czyli dobra za pewną naymniejszą na wlokę postanowioną cenę sąsiadom odstąpić byli w obowiązku: działy się te spory pod czas kiedy Król z Warszawy na seym do Piotrkowa miał wyjeżdżać, któremi znużony Król zdięty Xiężnie matce z palca pierścien posłał córce iako znak pozwolenia: nastąpił zatem ślub z Łukaszem Gorką, przeciw któremu matka protestowała i córki przez lat kilka oddać onemu niechciała i zawsze dla uniknienia gwałtu dworu Królowey Bony pilnowała się; a po odjeździe teyże do Wioch w klasztorze w Lwowie zamknęła się z cór-

tysięcy pensyi rocznéy płacił; assistujących paniał (iako nazywa Niesiecki) było przy nim do dwóch tysięcy. Ostrog w budynki

---

ka, obsadziwszy ten ludźmi swemi zbrojnymi. W roku 1559 Król na żądanie Łukasza Górki dał rozkaz Piotrowi Barzemu Staroście Lwowskiemu, co późniéj na poselstwie w Hiszpanii umarł, iżby oddał Xieźnę małżonkowi zaślubionemu: przybył i Górka z braćmi i przyjaciółmi swemi do Lwowa. Nieskótkowały przyjacielskie Barzego u Xieźnéy przelozenia, dał zatém Król rozkaz Staroście przez Gornickiego dworzanina na piśmie posłany, aby mocą przywieść iego postanowienie do skutku; postawił więc naprzód Starosta strażę u bramy aby nikogo nie wpuszczać do miasta, wcisnąć się jednak potrafił Sawicki Podlasiąnin pisarz iako w ówczas mianowano czyli Sekretarz Xiecia Rażiwila Woiewody Wileńskiego, znaleziono przy nim w wołoku listy Ruskim charakterem do Xieźnéy Ostrogskiéy pisane aby niedawała córki swéy za Górkę jeżeli niechce stracić swéy majątności, ciągle albowiem panowie Litewscy przy wyłączeniu statutowém stawali, i to była istotna przyczyna całej o tę małżeństwo sprzeczki. Wkrótce Xieźę Szymon Slucki wszedł do miasta w żebraczym odzieniu i do klasztoru dostał się; a gdy Xieźnę opatrzone w żywność i broń, trudno było przymusić do oddania córki. Starosta odiać kazał wodę kanałem do klasztoru idącą, tym sposobem dopiero zmiękczona Xieźna wysłała dworzanina swego Zielńskiego, oświadczając, iż swą córkę oddała za żonę Xiecia Szymonowi Sluckiemu, iż w przypadku gwał-

i ludność pomnożył, mężne czyny jego historya opisała. Unii z kościołem rzymskim naygorliwiéy sprzeciwił się, syna swego Janusza wysyłaiać za granicę napominał iżby stroiu Polskiego nieporzucił i nie żenił się iak tylko z Półką lub Węgierką. Janusz Xiążę Ostrogski założyciel wr. 1609

---

tu puginałem który zawsze przy sobie nosi wprzód córce a potym sobie życie odebrać gotowa: niedostatek iednak znaglił do wszystkiego i nazaiutrz przyzwawszy Starostę córkę oddała, którą on stojąc na stopniu iéy kolebki to iest karety, iak wyraża Gornicki, do zamku odprowadził, napisano iednak listy do Króla donosząc o zaślubieniu z Xięciem Sluckim a matka Xiężna na sąd Królewski oddała się. Wkrótce przyszły rozkazy aby Hellszka Xiężna pierwszemu małżonkowi oddana została, co znowuż z przymusem na zamku w Lwowie wykonano. Nie było korzystném dla Gorki, iak świadczą dzieje to małżeństwo: niechciała albowiem żyć z nim zmuszona małżonka, żadnych dzieci nie miała, a po śmierci męża z pomięszaniem zwysłami na dwór Xięcia Konstantyna Ostrogskiego Stryia przybyła, i tam życia tyła oznaczonego losu osobliwościami dokonała. Nielepsy był matki iéy tak wielkich majątności pani i Królów wychowaniey koniec, zaślubił ją albowiem po owdowieniu powtórnie znamienity w dzieiach naszych Albrycht Łaski Woiewoda Sieradzki, lecz dla niezwalzonego uporu zamknąć w zamku Kesmerk w Węgrzech był przymuszony, gdzie równie nędznie życia dokończyła.

Ordynacyi, zostawił przeszło 300 tysięcy czerwonych złotych w gotowiznie prócz klejnotów i sprzętów: ordynacya ta stała się niegdyś 600 ludzi na usługę Rzeczypospolitej, schodząc bez potomka płci męskiej, mianował po sobie następcą ordynacyi siestrzeńca swego Alexandra Xięcia Zasławskiego. W roku 1673 wygasł dom ten również na Januszu Alexandrze, iak świadczy Bielski, po którym Hieronim Lubomirski i syn jego Józef Ordynatami byli, od których też Ordynacya przeniosła się w dom Xiążąt Sanguszków; przez Konstytucyą 1766 roku dobra téj ordynacyi za ziemskie są uznane, a właściciele zamiast utrzymania 600 ludzi, do płacenia corocznie 200 tysięcy złotych polskich obowiązani, z którego to dochodu utrzymywano regiment aż do ostatniego podziału Polski.

Bazalia, od Bazylego Xiążęcia Ostrogskiego za czasów Sarnickiego zbudowana.

Kraistów, Konstantynów, miasta i zamki niegdyś Ordynacyi Ostrogskiej.

Miropol, Ostrożek, Zwiachel, nad Słuczem.

Korzec, oyczyste miasto niegdyś Xiążąt Koreckich, Dymitr Olgierdowicz zbudował tu zamek na skalę, poległ na wyprawie Witolda przeciw Tatarom 1399 roku; od tego pochodzą Xiążęta Koreccy świadczy Niesiecki.

Jampel.